

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Příloha č. 8

Principy komunitní práce a vodítka pro předkládání projektů komunitní práce

Principy komunitní práce

Hodnoty komunitní (sociální) práce jsou naplňovány skrze následující principy:

- 1. Aktivizace = „probouzení“**, rozvoj činnosti, samostatnosti členů komunity při řešení sdílených problémů vedoucí k participaci a ke zplnomocnění; proces podněcování členů komunity ke změně pasivního postoje a přístupu v aktivní, posílení pocitu „mohu ovlivnit podmínky, které mají vliv na mou životní situaci“. Komunitní (sociální) pracovník vyhledává přirozené autority uvnitř komunity, prostřednictvím nichž získává informace a mapuje potřeby komunity, navazuje spolupráci, motivuje členy komunity k převzetí iniciativy a odpovědnosti, nalézání způsobů řešení problémů a hledá způsoby zapojení neaktivní části komunity.
- 2. Participace = „podílení se“**, účast na rozhodování a na přímé realizaci opatření na úrovni sousedství, vyloučené lokality, obce, města či mikroregionu. Participace zahrnuje široké spektrum aktivit. Horizontální participace na úrovni občanské společnosti může mít podobu zapojování lidí do sousedské a širší komunity, do diskuse nad důležitými opatřeními týkajícími se života v obcích. Vertikální participace („politická“) pak může zahrnovat účast lidí na procesech plánování, rozhodování, řízení, implementace a evaluace, podílení se na výkonu moci a sebeurčení (zapojování lidí do prevence a do rozhodovacích procesů na místní úrovni).
- 3. Zplnomocnění = „předání“**, přenechání komunity vlastnímu řízení ve chvíli, kdy již získala vliv nad podmínkami svého života; je výsledkem uschopnění a zkompetentnění členů komunity, kteří znají své problémy, jsou si vědomi svých zdrojů/silných stránek a mají schopnost a kapacitu jednat a dosahovat vliv (mají přístup ke komponentům moci - vědění, dovednosti, rozhodování, síť a zdroje). Proces zplnomocnění probíhá skrze kritické uvědomění, participaci na lokálních záležitostech a partnerství zúčastněných aktérů. Výsledkem zplnomocnění je sdílení redistribuce moci.
- 4. Kolektivní/skupinová spolupráce** = spolupráce se skupinami lidí, pro kterou je třeba vytvořit adekvátní podmínky (posilování vzájemné důvěry a sebedůvěry, vzájemná solidarita a pomoc, respekt k odlišnostem, dobrovolnost, rovnocennost, koncentrace na silné stránky lidí a komunit, otevřenost, informovanost, transparentnost, sebeorganizování na demokratických principech). Komunitní (sociální) práce je přístup, který spojuje lidi dohromady a vede je k tomu, aby prostřednictvím efektivního využití vlastních zdrojů uměli nacházet řešení svých problémů, aby dokázali hájit své zájmy a jednat v zájmu celku s ohledem na individuální potřeby členů komunity. Ukazuje lidem, že jejich přání a problémy jsou podobné/stejně jako potřeby jejich sousedů, že se jedná o problémy, se kterými si jeden člověk poradit nedokáže, společnými silami je ale mohou zvládnout.

5. **Práce s místními zdroji, dosažitelnost úspěchů, udržitelnost výsledků a dosažených změn** = zplnomocňující proces, který vychází z posilování místních zdrojů; koncentruje se na silné stránky lidí a je posilován zkušeností malých společných úspěchů více lidí, vytváří předpoklady pro udržitelnost výsledků a dosažených změn.
6. **Komplexní přístup** = víceúrovňový, se zapojením různých aktérů, vyjednávání konsensu, využívání mnoha metod.
7. **Zodpovědnost, sdílená zodpovědnost**
8. **Reflektivní praxe a celoživotní učení**

Vodítka pro předkládání projektů komunitní práce¹

1. Znaky, podle kterých realizátoři projektu chápou a umějí aplikovat hodnoty, principy a metody komunitní práce (organizační, vzdělávací, strategické, facilitační)

Existuje soubor hodnot, principů a metod komunitní práce (organizačních, vzdělávacích, strategických, facilitačních). Realizátor projektu se ptá: „*Směřují aktivity projektu k naplňování hodnot, principů a metod komunitní práce? Podle čeho poznám, že tomu tak je?*“ (= znaky)

- Přihlásil se realizátor projektu k hodnotám/principům komunitní práce? (např. v základacích dokumentech komunitního centra či jinak veřejně deklarovaným²)
- Jsou klíčové aktivity projektu dostatečně a srozumitelně popsány?
- Má každá klíčová aktivita jasně stanovený výstup?
- Odpovídá obsah klíčových aktivit popsaným potřebám komunity a plánovanému cíli projektu?
- Je z popisu klíčových aktivit projektu zřejmé, jakým způsobem budou přispívat k rozvoji komunity a samostatnosti jejích členů při řešení společných problémů?
- Jaký způsob realizace aktivit je zvolen a jaká je jejich vzájemná návaznost s ohledem na naplňování hodnot, principů a metod komunitní práce?
- Je popsán způsob participace a zapojování členů komunity do rozhodování o navrhovaných opatřeních a jejich přímé realizaci?
- Zahrnují aktivity projektu participativní a zplnomocňující metody práce s lidmi?
- Povede zvolený způsob provádění klíčových aktivit (metoda realizace) k dosažení stanovených výstupů aktivity?
- Je zvolený způsob provádění klíčových aktivit efektivní?
- Mohou být klíčové aktivity projektu skutečnými nástroji pro řešení problémů komunity?

2. Jak budou realizátoři projektu garantovat dodržování etických aspektů komunitní práce a etického kodexu sociální práce

¹ Projekt by měl odpovídat na uvedené otázky, tj. vodítka při tvorbě projektu a současně i vodítka při hodnocení projektu. Měl by být vnitřně konzistentní a logický (vazby mezi záměrem a cíli projektu - obsahem klíčových aktivit - výstupy klíčových aktivit - výstupy a výsledky projektu). Intervenční logika je správná, pokud se aktivitami dosáhne výstupů, které naplní projektový cíl. Dosažení cíle projektu musí přispět k řešení vymezeného problému.

² Základací dokumenty komunitního centra nebo samotná žádost o podporu.

Existuje soubor etických aspektů komunitní práce a etický kodex sociální práce. Realizátor projektu se ptá: „*Jak zajistím, že v průběhu realizace projektu budou dodržovány etické aspekty komunitní práce a etický kodex sociální práce?*“

- Jakým způsobem realizátor projektu aplikuje základní etické hodnoty a principy komunitní práce? Jak zachází s mocí a vlivem, které jsou mu dány tím, že je vpuštěn do osobní sféry členů komunity, jejich domovů a rodin?
- Zachází se členy komunity s respektem, na bázi rovnosti a bez diskriminace? Přijímá a uznává preference a hodnoty členů komunity? Jedná důvěryhodně, spolehlivě a transparentně ve prospěch komunity jako celku a na základě dohody s komunitou?

3. Znaky, na základě kterých realizátoři projektu usuzují, že je v dané komunitě vhodné použít metodu komunitní práce

Existuje analýza problému a popis komunity, včetně kontextu (spolupracující subjekty, ostatní faktory). Realizátor projektu se ptá: „*Proč je v dané komunitě vhodné použít metodu komunitní práce? Podle čeho poznám, že je to vhodné?*“ (= znaky)

- Jaký problém chce realizátor projektu pomocí komunitní práce v daném území řešit?
- Je problém věrohodný a je dostatečně konkretizován? Vychází popis problému z ověřitelných, reálných a relevantních zdrojů?
- Jedná se o problém, který je skutečně potřebné řešit?
- Jsou jasně analyzovány příčiny a důsledky (dopady - ekonomické, sociální aj.) problému na členy komunity a společnost obecně?
- Koho všeho se problém dotýká (členů komunity, ale i dalších subjektů) a jak?
- Jaká je struktura a velikost komunity?
- Jsou zmapovány potřeby členů komunity?
- Jaké jsou silné stránky/zdroje/potenciál komunity?
- Jakými způsoby se dosud problém řešil a jaká byla jejich účinnost? V čem a proč nebyly efektivní? (Pokud se objevil problém jako nový, v čem konkrétně je nový)?
- Proč je k řešení problému v dané komunitě vhodné použít metodu komunitní práce? V čem může být tento způsob řešení inovativní? Je metoda komunitní práce adekvátní ve vztahu k cílové skupině projektu (tj. komunita a její členové)?

Příklad

Nájemníci v SVL si přáli zlepšit osvětlení venkovního prostranství. Domluvili se na instalaci pouliční lampy s městem. Výkop pro kabely si komunita udělala sama. Město vyhovělo rozumnému požadavku - zlepšila se bezpečnost v lokalitě.

4. Jaké místní zdroje realizátoři projektu předpokládají, a na základě čeho

Existuje popis místních zdrojů (lidských, materiálních, finančních či jiných). Realizátor projektu se ptá: „*Jakým způsobem mohu využít místní zdroje k řešení problémů komunity a jejích členů?*“

- Jaké lidské, materiální, finanční či jiné zdroje v komunitě existují?
- Jak mohou být tyto zdroje využity k řešení problémů komunity a jejích členů? (= způsob využití místních zdrojů)
- Jaká je připravenost členů komunity zapojit se do řešení společných problémů? Existují v komunitě přirozené místní autority/lídři? Jsou mezi členy komunity živé vazby a vztahy? Sdílí členové komunity společně definované zájmy a hodnoty?
- Je navržené použití místních zdrojů efektivní s ohledem na plánované a potřebné výstupy?

Příklad

Komunitní práce v lokalitě stojí na výrazných místních autoritách - lidech, kteří mají snahu měnit prostředí a pracovat na zlepšení stavu svého okolí.

5. Jaké dosažitelné úspěchy realizátoři projektu předpokládají, a na základě čeho

Existuje popis cílů, které chtějí realizátoři dosáhnout. Realizátor projektu se ptá: „Na základě čeho mohu dosáhnout plánovaných cílů/úspěchů? A jakým způsobem ověřím, že plánovaných cílů bylo dosaženo?“

- Jsou cíle projektu nastaveny správně? Povedou zvolené klíčové aktivity a jejich výstupy k jejich splnění?
- Jsou cíle projektu jasně měřitelné a kvantifikovatelné (procentuálně, počet, apod.)?³
- V případě více dílčích cílů jsou tyto cíle vzájemně provázané?
- Je z nastavení cíle zřejmé, jaká změna má být díky realizaci projektu dosažena?
- Je změna plánovaná díky realizaci projektu „dostatečně významná“? Nakolik má dosažení cíle projektu potenciál vyřešit/odstranit problém komunity a jejích členů?
- Jaký způsob pro ověření dosažení cíle je zvolen? Jsou nastavena kritéria, podle kterých lze identifikovat, že bylo dosaženo plánovaných cílů?
- Jakým způsobem bude doložen rozdíl dosaženého stavu oproti stavu před zahájením realizace projektu? Jaká metoda ověření dosažených výsledků k tomu bude zvolena?
- Budou k dispozici informace/data (optimálně i nezávislé na projektu), které umožní výsledky projektu ověřit?

Příklad

Lidé se spojí dohromady a povede je to k tomu, že se naučí společně jednat, dokáží nacházet řešení svých problémů a budou umět hájit své zájmy.

Obyvatelé si předávají zkušenosti a dovednosti mezi sousedy i mezi generacemi, naučí se hájit své oprávněné zájmy - zvýší se kompetence všech obyvatel.

³ Projektový cíl musí být formulován tak, aby byl beze zbytku splnitelný realizací projektu, musí být měřitelný a kvantifikovatelný (procentuálně, počtem apod.).

6. Jaké vstupní předpoklady mají realizátoři projektu pro navázání kontaktu a získání důvěry členů komunity

Existuje soubor schopností, dovedností a nástrojů, kterými disponují realizátoři pro navázání kontaktu a získání důvěry členů komunity. Realizátor projektu se ptá: „*Jaké schopnosti, dovednosti a nástroje mohu uplatnit, aby se mi podařilo navázat kontakt a získat důvěru členů komunity?*“

- Jaká je odborná a lidská kapacita realizátora projektu pro navázání kontaktu a získání důvěry členů komunity? Jaké jsou jeho kompetence pro práci s komunitou? Co může komunitě nabídnout?
- Jaké jsou zkušenosti realizátora projektu s využitím metody komunitní práce?
- Zohledňuje realizátor projektu také zdroje a připravenost členů komunity zapojit se do řešení společných problémů? (přirozené autority z řad členů komunity, živé vazby a vztahy mezi členy komunity, sdílené zájmy a hodnoty členů komunity apod.)

Příklad

Sociální (komunitní) pracovnice působí v lokalitě 8 let, lidé ji dobře znají, mají k ní důvěru i respekt. Je v intenzivním kontaktu s lidmi v lokalitě, mluví s nimi, motivuje je, pracuje s jejich přáními a potřebami.

7. Na jak dlouho realizátoři projektu práci odhadují a na základě čeho

Existuje časový harmonogram realizace projektu. Realizátor projektu se ptá: „*Na jak dlouho plánuji realizaci aktivit, aby se mi podařilo dosáhnout plánovaného cíle projektu?*“

- Mají jednotlivé klíčové aktivity optimální časovou dotaci s ohledem na potřeby komunity a jejích členů a s ohledem na dosažení požadovaných výstupů v dostatečné kvalitě?
- Jak jsou aktivity časově provázány, doplňují se, navazují?
- Jak je nastavena celková délka projektu?
- Jaká náhradní řešení realizátor projektu volí pro případ, kdy dojde k časovému zpoždění při realizaci některé aktivity?

8. Jaké členy komunity a jejího okolí předpokládají realizátoři projektu zapojit do společné práce a proč

Existuje předpoklad o zapojení členů komunity do společné práce. Realizátor projektu se ptá: „*Jaké členy komunity a jejího okolí mohu zapojit do společné práce a proč?*“

- Počítá realizátor projektu se zapojením komunity a jejích členů ve všech relevantních fázích projektu?
- Jaké členy komunity a jejího okolí předpokládá zapojit a proč?
- Jak bude zjišťovat zájem členů komunity o zapojení do projektu? Jak bude členy komunity oslovovat a motivovat? Jaké nástroje za tímto účelem volí?
- Jakým způsobem budou členové komunity zapojováni a do čeho? Jak intenzivní⁴ bude jejich zapojení?

Příklad

Obyvatelé definovali potřebu sebe rozvojových aktivit pro děti. Komunitní pracovník je podpořil, společně hledali možnosti a našli způsob. Přípravu a organizaci aktivit mají na starosti rodiče dětí, připravují program a organizují akce, komunitní pracovník je v tom pouze podporuje a pomáhá jim.

9. Jak realizátoři projektu plánují posílit schopnosti komunity zvládat znevýhodňující interakce s okolím

Existuje předpoklad o způsobu posílení schopnosti komunity zvládat znevýhodňující interakce s okolím. Realizátor projektu se ptá: „*Jakým způsobem mohu posílit schopnosti komunity zvládat znevýhodňující interakce s okolím?*“

- Jaké má realizátor projektu předpoklady pro uschopňování/zplnomocňování komunity, aby řešila vlastní problémy a zvládala rizika spojená s interakcemi s okolním světem?
- Jaké metody a nástroje volí, aby posílil schopnost komunity zvládat znevýhodňující interakce s okolím?

10. Jak budou realizátoři projektu rozvíjet participaci a garantovat vlastnění procesu i výsledků (process and impact management) členů komunity

Existuje předpoklad o způsobu rozvíjení participace a garantování vlastnění procesu i výsledků členů komunity. Realizátor projektu se ptá: „*Jakým způsobem mohu rozvíjet participaci a garantovat vlastnění procesu i výsledků členů komunity?*“

- Jaké má realizátor projektu předpoklady pro rozvíjení participace a vlastnění procesu i výsledků členů komunity?
- Jaké metody a nástroje volí, aby umožnil členům komunity rozvíjet participaci a vlastnění procesu i výsledků?

⁴ Míra intenzity zapojení členů komunity: sdílení informací, pasivní účast, konzultace, aktivní zapojení, participace, sdílení pravomocí (sdílené rozhodování a zodpovědnost), plná kontrola nad rozhodovacím procesem, řízení procesu.

Příklad

Komunitní pracovník vytipuje přirozené místní autority - soustavnou spoluprací jim předává nové dovednosti, které předávají dalším členům komunity (společnosti). Místní lidé se postupně stávají stále více kompetentními organizovat a řídit sami sebe a své okolí.

11. Jaká rizika a překážky procesu rozvoje komunity realizátoři projektu vidí a jak se s nimi plánují vypořádat

Existuje soubor rizik a překážek procesu rozvoje komunity. Realizátor projektu se ptá: „*Jak se vypořádám s riziky a překážkami procesu rozvoje komunity, které mohou nastat v průběhu realizace projektu?*“

- Jaká rizika a překážky procesu rozvoje komunity realizátor projektu identifikoval?
- Jaké má realizátor projektu předpoklady pro vypořádání se s těmito riziky a překážkami, které mohou nastat v průběhu realizace projektu?
- Jak bude v průběhu realizace projektu monitorovat výskyt těchto rizik a překážek?
- Jaká opatření volí, aby předešel identifikovaným rizikům a překážkám?
- Jaká řešení volí pro případ, kdy daná rizika a překážky nastanou?